

ДОНЧО ЦОНЧЕВ МАЙМУНИЗАЦИЯ

chitanka.info

Мончо беше човек прост — така поне мислеха другите. Но той беше умен, сам си имаше много основания да вярва дълбоко в това...

Прост — казваха. Защото беше горски, ходеше малко опърпан и се бръснеше в седмицата веднъж — не че другите около него го превъзхождаха по език, образование и обноски.

Умен — смяташе той. Защото беше сам и безимотен, живееше естествено в хармонията на природата, зяпаше облаците, тревите и дърветата, вечно и честно замислен за хората — докато те, хората, задъхано отдаваха живота си на различноменящата се илюзия „собственост“, та нямаха време да се обърнат към същността си.

Разбира се, че тези думи „умен“ и „прост“ за философа Симеон Ценов Петров бяха условни. Още преди десетина години (когато той сам се призна и обяви за духовно съзрял, на върха на Христовата възраст) откритието, че светът повече отвсякога е на всички, беше направено. Така нареченият поток от информация се изливаше изобилно, пълзеше по вестници и списания, бучеше в малкия му японски транзистор и святаше вечер по телевизора. О, стига човек да я иска. Стига да я разбира добре. „Няма сега умен и прост — заяви Мончо веднъж, когато беше изпил две менти повече от трите ежедневни и надлежни. — Сега има лош и добър. И май че винаги си е било така.“ Компанията около него не обърна особено внимание на думите му, тъй като беше заета със себе си: тресяха се трактори и комбайни, грухтяха свине — сред облака от дим и власт на дребно, цимент, фуражни смески, нефта, ясно шумяха банкноти и отчетливи страсти на едро. Загледан в своята „зеленка“, заслушан в общия говор на малката кръчма, Мончо се усмихна и тихо изрече, за себе си, толкова старото: „Прости им, господи, те не знаят какво правят“. След това извади любимия си фотоапарат „Зорки“, фокусира добре няколко от лицата, приготви светкавицата и след секунди мигът беше документиран.

Те и на това не обърнаха внимание, отдавна бяха свикнали Мончо да си мени хобито. Лекуване на риби с ултразвук, страстно подхранване на животни през зимата, транзистори, оркестър от бакърени хлопки, преселване на мравуняци — какво ли не им беше минало през очите покрай кроткия странен човек Мончо. Сега пък снимки. Да щрака там. Хубаво. Даже го викаха за умряло и по сватбите — тъй си изкарваше за ментовките, та даже и за такъмките в малката

фотолаборатория, устроена от него в бившия курник, където той вечер влизаше облещен и сутрин излизаше удивен.

Плуваха другите в споменатия облак, ръкомахаха, пушеха, пиеха; в центъра им — бате Величко.

Какво да се каже за бате Величко на непосветените? Едър, широкоплещест, червен. Даже красив според представата тука. Най-голямата къща. Най-дълговечен управник наоколо. Призма на всички постановления, инструкции и решения — под нейния ъгъл лъчите отгоре огряваха трудолюбивите хора в селцето. Те даже — трудолюбивите хора — противно на старата българска инерция да се завижда на всичко, на всякакъв вид превъзходство, на всяка цена, не го и напсуваха, когато той седна във волгата. То беше естествено за него. Нормално беше. Някои успяха да се зарадват — нека и техният бате Величко да седне във волга. Да мине по меките пътища между безкрайните слънчогледи, жита и бостани, да махне с ръка, да се отбие за едно „здрасти“ — както това правеха големците от окръга. Какво? Та нали всеки що-годе работен човек, всеки, кажи го, годен раб божи прашеше денем и нощем с колата си, както и където му текне — толкоз ли през една волга ще изтече имотът на селото?

Само Мончо пак беше на особено мнение по въпроса. Мончо, който допи в този момент петата си ментовка, стана полека, приготви своите фототакъми и се наведе към бате Величко.

— Стига пък ти бе! — изръмжа първенецът на селото. — Махай се оттук с тия щракачки!

— Момент — каза Мончо чисто по фотографски и снимката беше готова. — И един едър план исках от тебе.

Той се хилеше и леко се олюляваше, докато прибра апарата и светкавицата в калъфите, след това взе стола си и го премести на общата маса точно срещу бате Величко.

Говорът наоколо утихна. Самият бате Величко зяпаше поведението на Мончо изумен.

— Викай ми една зеленка — каза брадатият опърпан горски.

Бате Величко се облещи и се огледа, да не сънува кошмари.

— На теб говоря — каза Мончо спокойно. — Мисля, че се изразявам ясно и добре. Зеленка. Ментовка. Чаир ливада, кметско мастило, виж колко имена има лесничейското питие, а?

Докато бате Величко поеме дъх, всеки момент готов да изреве така, че само със звук да го издуха от масата, самозабравилият се нахалник извади от джоба си някаква снимка и каза отново:

— Няма зеленка за Мончо, така ли? Тогава за тебе има това.

Той стана. Замахна и зашлеви на бате Величко широка, красива плесница.

След плътния, познат на всекиго звук още от най-ранното детство пълна тишина увисна над масите. Селяните отвориха уста, дълбоко несъгласни да вярват видяното.

Бате Величко стана — зяпнал, двойно по-едър пред Мончо и толкова по-зачервен.

Вместо да припадне или нещо подобно, Мончо спокойно му показва снимката пред лицето.

Цяла минута мина така — в тишината. Едва когато бате Величко протегна полека ръка към снимката, Мончо я дръпна й повтори:

— Една зеленка, нали ти казах.

Селяните не знаеха какво се вижда на снимката, любопитството ги заеде отвътре, те започнаха да шушукат. Шушукането премина в брътвеж (както това става и с течение на годините), брътвежът — в говор; обстановката в кръчмата се нормализира.

— Ангеле, къде си? — чу се гласът и на бате Величко. — Я дай тука една зеленка! Две дай! За Мончо и за мене.

Той вече бе седнал. Мончо — насреща му. Всичко си беше както преди — само лявата буза на бате Величко беше далеч по-зачервена от дясната.

Ангел донесе зеленките. Мончо и бате Величко се чукнаха. Някой се изсмя, друг силно се плесна по челото. При този звук всички скочиха, да видят какво става, но бяха разочаровани — Мончо и бате Величко приятелски си приказваха.

— Тц-тц-тц-тц! — затюхка се бате Величко, когато снимката честно му беше предадена и той още веднъж я разгледа. — Знаем аз, че Мончо е майтапчия човек, ама... Било, каквото било. Нали така, Мончо?

Мончо направи жест с ръка: „Край“.

Бате Величко се развесели бързо. Разказа на селяните сума ти смехории на базата на всевъзможни недоразумения, припомни им как даже кралете са имали шутове, които буквално са се качвали на

главите им; ръкомахайки енергично, той се пресегна и братски потупа бедния Мончо по рамото.

Не спаха селяните тази нощ: какво, дявол го взел, имаше толкоз на снимката, която бе потънала завинаги в джоба на бате Величко?

На другия ден вечерта те по-рано от обикновено заеха местата си в кръчмата — да разменят мисли около необикновения случай. Когато и бате Величко зае своето място сред тях, един се осмели да попита:

— Бате Величко, то си е ваша работа, ама... Каква беше тази снимка бе, човек?

— Майтапи разни — каза бате Величко с познатия си силен глас, засмя се и махна с ръка. — Що пък да няма нещо така... артистично? Ние, като сме селяни, само в земята ли трябва да гледаме? А? Имаме време за там, не е ли така?

Така е, така е, казаха селяните и в този момент Мончо се появи на вратата на кръчмата.

Той си взе стол, премести го на общата маса и седна срещу бате Величко.

— Мончо, здравей! — каза силният човек. — Заповядай при нас.

— Здравсти — каза Мончо.

— Как е работата? — почти любезно го попита бате Величко.

— Добре е — въздъхна Мончо. — Ама сега, като ми извикаш една зеленка, ще стане още по-добре.

Тишината от вчерашната вечер отново се възцари. Всички гледаха в бате Величко, само той гледаше в Мончо.

— Слушай... — тихо и много сериозно каза бате Величко.

— Ти слушай — каза Мончо и извади една черна кутийка. — За негатива става дума. Вчера не ми дойде наум, че за да има снимка, трябва да има негатив, нали. Че и на тебе не ти дойде наум. Айде сега, обади се на Ангела...

— Тц-тц-тц-тц — наклони едрата си глава бате Величко след малко унило мълчание. — Ангеле, ела тука!

Ангел пристигаше вече с ментовките, тъй като беше чул всичко (кръчмата е за туй: в нея за всичко и най-много се чува), остави ги почтително пред Мончо и пред бате Величко, те се чукнаха, гледайки се в очите. Наздраве, наздраве. Черната кутийка с негатива потъна в джоба на бате Величко. Селяните потънаха в своя обикновен, вечерен, силен говор, обгърнати сега от тъй омайващата ги магия на

приказното, прекрасното и невероятното — нужни колкото всичко останало и стари колкото тях.

Мончо би бате Величко още няколко пъти — ей така, може би само заради звучността на шамара. Редовно пиеше зеленки за негова сметка, тъй като се оказа, че той имал още няколко забравени копия от същата снимка, после пък цветните варианти (отделно цветният негатив, който струвал пет пъти по-скъпо), а колкото до изображението, то беше следното:

Волгата с номера си отзад. Багажникът отворен високо, вътре едно убито сърне. Бате Величко с пушката на рамо и с два големи глухара в ръце — до багажника. Толкоз.

Самият той — прочутият бате Величко — взе да линее очебийно. Дръпна му се боята, утихна му даже гласът. Ходеше мълчаливо и плащаше. Кога с пари — за зеленките, кога с дебелията си твърда буза — за жилавата и безпощадна десница на Мончо.

Тъй вървяха нещата, докато един ден (прекрасен следобед, билетата в гората повече от листата) бате Величко се появи със своята пушка тъкмо в дола, където най-често биваше Мончо. Той чу неговия транзистор отдалеч, спря се безшумно и запали цигара. Цялата я изпуши така — мрачен и неподвижен — до една бука.

— Ха-ха! — изсмя се Мончо, като го забеляза. — Много отдавна те очаквам. Мислил, съм за това, аз друга работа нямам. Бум! — и готово, нали?! Колко струва един Мончо пред такъв лъв като тебе?

Бате Величко мълчеше.

— Как оглупявате — продължи Мончо замислено. — Листата така пожълтяват наесен. Иди, че ги спирай. Ще ги спреш, колкото можеш да спреш пъпките пролет. Толкоз. И такава... разкарай това чифте, защото автоматически си отиваш след мене. Оставил съм, каквото трябва, и точно където трябва при положение, че ми се случи нещо лошо. Разбра ли?

Бате Величко запали нова цигара и седна на един пън.

— Мончо — каза той дрезгаво подир малко. — Ти господ нямаш ли бе?

— Аз имам — каза бедният горски. — Ама ти нямаш. И тука е цялата работа. Вие съвсем се забравихте, майка му стара. Ако ви оставим така, къде ще му излезе краят, знаеш ли?

Те поприказваха в същия дух десетина минути, после бате Величко вдигна пушката и се прицели. Един клон трепна в мига на гърмежа и падна, последван от раздробени листа.

— Бива те за това, зная — каза Мончо. — И за много работи те биваше по-рано. Ама се развали, нà. Забрави се.

— Олеква ми, като гръмна — каза бате Величко и като си нарами пушката отново, пое.

Вечерта той не се яви в кръчмата — това беше цяло събитие. На другата вечер — също.

На третия ден Мончо безцеремонно зае неговото място на масата и заяви с внезапния си голям авторитет срещу зяпналите го селяни:

— Другари, аз открих истинската теория за произхода на човека и за неговото развитие. Теорията на Чарлз Дарвин отпада, другари! Не е вярно, че човекът е произлязъл от маймуната. Обратно. Ние, хората, сме си били хора. И още по-свестни, отколкото сега. Може да сме дошли от други звезди и планети, може да сме си били тука. Това засега не се знае. Обаче сме били хора. И като се разваляме постепенно, ставаме на маймуни. На магарета ставаме и на кучета! И на разни други животни. И те също тъй се развалят сигурно и стават на още по-глупави и дребни животни. Така е, другари, ние се маймунизираме постепенно. Какво ти зивилизация — като онзи по телевизията? Маймунизация е това нашето! Ето нà — бате Величко. Не беше ли той хубав човек преди време? Беше. Сега какво е? Ето насреща ми, гледам, Пъшанко. Такъв ли беше Пъшанко по-рано? Ами ти, бай Григоре? Петре, Иване, Цеко, Стояне (Ангеле, давай зеленка за всички!) Кажете, другари. Честно, с ръка на сърцето. Такива ли бяхме всичките по-рано. Щом знаем много добре кое и как трябва, обаче сами правим обратното — кажете де! Вижте се хубаво! Вижте ме мене!

Мончо извика накрая: „Наздраве, маймуни!“ — и обърна зеленката си на екс.

Селяните докоснаха с устни своите треперещи зеленки и се вторачиха — всеки в съседа си. Всеки към себе си. В своята същност всеки се вторачи и в постепенно услаждащите се спомени. И нямаше защо тъй да стоят и дълго да мислят, докато установят с нова, раздрусваща ги изненада, че този луд човек Мончо говори святата истина. Пъшанко бръкна в пазвата си и откри, че тя е пълна с черни и

дебели косми, каквито преди нямаше. Бай Григор чу изведнъж своя кавал, с който беше приспивал хората и буболечките под небето и който отдавна се беше разсъхнал, бучнат зад една изгнила греда в плевнята. Петър си спомни тялото и лицето на своята годеница, тогава, когато беше готов хора да убива заради нея — жена му сега, господи, пред която да предпочиташ зеленката. Иван се зазяпа в лицето на Цеко, нявга прочутия хубавец Цеко — вече готова маймуна. Стоян погледна ушите на своя съсед — от дупките им стърчаха цели четки за боядисване.

Някой въздъхна. Друг се покашля, трети зашепна. Останалото човешко се обади наблизко във вид на естествен смях.

Мончо обясни с още няколко думи това, което вече бе ясно на всички, и поръча зеленки наред.

— Ще опросеem бре, Мончо — каза Цеко. — Кой ще ги плаща тия зеленки?

— Ние ги прием, ние ще плащаме! — заяви Мончо убедено. — А пък като опросеem напълно, ще идем да живеем по дърветата. Не виждате ли, че още съвсем малко ни трябва, за да стигнем дотам.

Смехът надви. Говорът се надигна — набъбнал. Родният, вечен, вечерен облак на селската кръчма изплува отново — толкова нежен, неизбежен, шарен, ужасен, неуловим, колкото изтичащата през пръстите истина за живота.

Опасен чешит, казаха някои, като гледаха в Мончо и му се радваха. Такъв-онакъв, добавиха други, ама де да имаше повече като него. И след още някое, време нямаше нито един, който да не си климне главата и да признае: „Умен човек е тоя Мончо. Така е!“

А Мончо, бедният, в душата си имаше още много за казване, все хубаво, все справедливо и за добро, но то не се събираше в селските, горските думи, с които боравеше — затова го натискаше с нови и нови зеленки.

И като сам знаеше, че е прост, че има всички основания да вярва дълбоко в това, и като му беше безкрайно мъчно, че ще отнесе в небитието — под меката шума, в пръстта — толкова обич и истина, погледна селяните около себе си, очите му светнаха и една сълза се спря в средата на брадясалата буза подобна на бисер.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.